

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Dansa eller spela fotboll
Idrottslärares genusperspektiv på idrottsämnet i årskurs 1-6

Läroprogrammet
AUO 3: Examensarbete

Författare: Samuli Sinkkonen

Kurs: LAU390
Handledare: Jan Eriksson
Examinator: Christina Ekström
Rapportnummer: HT 10 1120 24

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstrakt

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Dansa eller spela fotboll

Författare: Samuli Sinkkonen

Termin och år: Ht 2010

Kursansvarig Institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Jan Eriksson

Examinator: Christina Ekström

Rapportnummer: HT 10 1120 24

Nyckelord: genus, kön, genuskännetecken, underprester, idrottsämnet, skola

Syftet med min studie är att beskriva och få en förståelse för hur pedagogerna i låg- och mellanstadiet väljer idrottsundervisning ur ett genusperspektiv. Jag har använt mina färdigformulerade intervjufrågor för att få en överblick över hur pedagogerna planerar sina lektioner ur genusperspektiv och om det är önskvärt och möjligt att ha samma undervisning för pojkar och flickor. Mitt tredje syfte var att undersöka om det finns ett samband redan i låg- och mellanstadiet om eleverna börjar underprestera inom vissa genuskännetecknade aktiviteter. I resultaten ser jag att samundervisningen har för- och nackdelar. Lärarna tar inte mycket hänsyn till genuskännetecknade aktiviteter, därför att de inte ser att det finns genuskännetecknade aktiviteter och att eleverna inte underpresterar i låg- och mellanstadiet. Både forskning och min undersökning säger att det finns genuskännetecknade aktiviteter och att det finns en grupp som underpresterar.

Förord

Nu har detta arbete kommit till sitt slut och det har varit en lärorik och spännande uppgift att genomföra. Vissa moment har varit lite jobbiga som att få ihop allt det samlade materialet och litteraturen. Det hade varit roligt att skriva arbetet ihop med någon annan studiekompis i vissa moment för att underlätta arbetet, men att skriva själv är mycket lärorikt och det ger en frihet att bestämma över sig själv. Jag vill tacka alla pedagoger som har deltagit i mitt arbete och svarat på mina frågor. Jag vill även tacka min handledare Jan Eriksson som har varit ett stort stöd och som alltid har hjälpt mig när det behövts. Han har varit kritisk på ett mycket bra pedagogiskt sätt. Utan honom hade det varit helt omöjligt att skriva ett examensarbete även om jag har ett stort intresse inom ämnet. Jag vill tacka min familj som har gett mig möjligheten att få sitta i fred och skriva. Stort tack till Tobias som har hjälpt mig att hitta rätta ord och formulera meningar så att det blir enklare för läsaren att förstå.

Jag vill även tacka mig själv, jag kunde inte tänka mig att jag skulle kunna genomföra ett examensarbete på språket som bara för några år sedan var främmande för mig. Det har varit en spännande resa under hela lärarutbildningen och till sist ett stort tack till min älskade sambo som har stöttat mig under arbetets gång.

Januari 2011
Samuli Sinkkonen

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
2 Syfte och frågeställningar	6
2.1 Frågeställningar.....	6
2.2 Avgränsningar.....	6
2.3 Terminologi och definitioner.....	6
2.3.1 Idrott och Hälsa eller Gymnastik.....	6
2.3.2 Genus.....	6
2.3.3 Kön.....	7
2.3.4 Genusmärkta aktiviteter.....	7
3 Bakgrund	7
3.1 Historia, samhället och genus.....	7
3.1.1 Genus.....	9
3.1.2 Genus och idrott.....	10
3.2 Läroplaner.....	11
3.2.1 Lgr69.....	11
3.2.2 Lgr 80.....	12
3.2.3 Lpo 94.....	12
3.2.4 Sammanfattningstabell av läroplanerna.....	12
3.3 Teoretisk utgångspunkt.....	13
4 Metod och material	15
4.1 Färdigformulerade intervju undersökning.....	16
4.2 Urval.....	17
4.3 Etiska hänsyn.....	17
4.4 Genomförande.....	17
4.5 Analys och tolkning.....	18
5 Resultat	18
5.1 Undervisning.....	18
5.2 Genusmärkta aktiviteter.....	20
5.3 Underpresterar elever i låg- och mellanstadiet.....	21
5.4 Sammanfattning mina resultat.....	22
6. Diskussion	22
6.1 Metoddiskussion.....	23
6.2 Teori val.....	23
6.3 Resultatdiskussion.....	24
7 Avslutande reflektion	27
8 Min egen utveckling genom arbete	28
9 Fortsätt forskning	28
10 Källförteckning	29
10.1 Otyckta källor.....	29
10.2 Tryckta källor.....	29
11 Bilagor	29
11.1 Bilaga 1.....	31

1 Inledning

Jag har upplevt tydliga könsmonster inom idrottsämnet och i vissa aktiviteter t.ex. dans och fotboll framkommer det mer tydligt. Mitt intresse finns i hur pedagogerna själva upplever detta. Undersökning handlar om låg- och mellanstadiet årskurs 1-6. Jag är intresserad om det finns någon specifik del inom idrottsämnena som är mer inriktade till pojkar respektive flickor. Jag anser att idrott är det ämne där genusmönstret kommer fram mest och starkast. Idrottsundervisningen har en väldigt kort historia där flickor och pojkar har gemensam undervisning. Det betyder att det behövs kontinuerligt och långsiktigt arbete i skolan och samhället. I Lpo 94 står om jämställdheten att ”särskilt främja jämställdheten mellan könen”(Lärarens handbok, 2008:84)och hur pedagogerna ser på detta i sin planering och hur de inkluderar det inom idrottsämnet dagligen. Jag är intresserad av hur lärarnas planering påverkar flickornas och pojkarnas prestation i idrott. Finns det något mönster i att flickor och pojkar underpresterar i vissa idrottsämnen redan i låg- och mellanstadiet eller börjar de underprestera i senare ålder.

I min studie vill jag göra en djupare undersökning av hur pedagogerna upplever detta i sin planering för att skapa möjligheten att eleverna får en jämlik undervisning och för att få eleverna att presterar lika mycket oberoende av kön. Eleverna har rättighet att få en jämlik undervisning som passar alla. Jag ser att det finns en möjlighet att öka elevernas intressen så att alla aktiviteter får lika mycket plats på idrottslektionerna och inte bara bollspel som gynnar pojkar. Det finns också ett ökande intresse för flickor att spela olika bollspel och det är ett dilemma i min undersökning. Fotboll och andra ”manliga bollspel” som t.ex. ishockey ses inte bara som en manlig aktivitet i dagens samhälle, som det gjorde för några tiotals år sedan. Enligt Lpo 94 ”skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter”. (Lärarens handbok, 2008:37) Hur pedagogerna kan påverka eleverna av vad som är kvinnligt och manligt, vilka krav och förväntningar som ställs på eleverna, pedagogerna bidrar till hur dem uppfattar könsmönstret i skolan. Vidare är en av skolans viktigaste uppgift att förankra de grundläggande värden som samhällets styrs av. En av dessa uppgifter är att förmedla mellan kvinnor och män. Det framgår även att ingen ska utsättas för diskriminering på grund av kön.

I Karin Grahn's doktorsavhandlingen *Flickor och pojkar i idrottens läromedel* skriver hon om ”att vissa idrotter ska utövas av flickor och vissa av pojkar ses som en naturlig uppdelning av barnen. Om barnen får rangordna idrotter som de helst skulle vilja syssla med själva är valen också traditionella, men det finns även gränsöverskridande val. De idrotter som barnen trodde att andra flickor och pojkar vill ägna sig åt, t.ex. balett för flickor och tyngdlyftning för pojkar, var i det egna valet inte mest attraktiva idrotterna för flickorna och pojkarna”.(Grahn, 2008:39) Hur ser det ut på skolan i dag? Är förväntningar som finns på pojkar och flickor avgörande för hur de behandlas? Det sociala perspektiv att hur genus visar skillnader mellan vad som anses vara manligt och kvinnligt utifrån vanor som uttrycker sig i olika vardagliga situationer.

Jag förutsätter att pedagogen har en stor betydelse när det handlar om vad eleverna ser som manligt och kvinnligt i idrottsvärlden och hur pedagogerna kan leverera för att det ska bli en bra undervisning.

2 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att undersöka hur pedagogerna inom idrottsämnet i grundskolan tänker kring och arbetar med genusfrågor i sin planering och hur de uppfattar att det kan påverka elevernas prestationer i ämnet.

2.1 Frågeställningar

- Upplever pedagoger att det är möjligt och önskvärt med samma undervisning till flickor och pojkar inom idrottsämnet?
- Anser pedagoger att det finns genusmärkta aktiviteter och hur påverkar det deras planering?
- Upplever pedagoger att flickor eller pojkar underpresterar i ”genusmärkta” aktiviteter?
- Om pojkar eller flickor underpresterar, vid vilken ålder börja det?

Den första frågan är för att fånga in hur pedagogerna arbetar i allmänhet med genus i skolan och hur de själva upplever arbetet med genus på skolornas idrottslektioner. Den andra är mer hur pedagogerna arbetar med sina planeringar hur de inkluderar genustänkande i vardagsverkligheten. Den tredje hoppas jag skall ge information om hur lärarna utifrån sina erfarenheter ser om och när tjejer eller killar börjar underprestera i skolan och om det finns något mönster och i vilken ålder.

2.2 Avgränsningar

Min studie har som syfte att belysa pedagogernas arbete med eleverna i genusfrågor inom idrotten och jag valde att begränsa mig inom ämnet. Begreppet genus har olika betydelser för skolans pedagoger och alla har olika synsätt på det inom idrotten. Min undersökning kommer att inrikta sig på låg- och mellanstadiet och inte i högstadiet för att jag vill se om det finns ett mönster om eleverna börjar underprestera redan där. Jag kommer bara att belysa pedagogernas tänkande och jag kommer inte att undersöka eleverna och deras tänkande om genusarbetet inom idrottsämnet.

2.3 Terminologi och definitioner

2.3.1 Idrott och hälsa eller gymnastik

Ämnet Idrott och Hälsa kommer fram första gången i läroplanen Lpo94 som Lgr80 presenterar ämnet gymnastik med lek och idrott, vilket förefaller att gymnastik är bara idrott vid sidan av en mängd andra. Lgr 80 legitimeras idrottämnet som ett obligatoriskt ämne Lgr 62 och Lgr69 har namnet gymnastik.

2.3.2 Genus

”Genus är latin och betyder, slag, sort, släkte, kön. Ordet ingår i sammansättningar som generera, generation t.ex. Det har fram till 1980-talet i Sverige bara använts inom språkläran, för att beteckna att substantiv är av olika slag - det är han, hon, den och det gäller.”

(Hirdman, 2004:11) Genus är det vi anser är maskulinitet och femininet och det handlar om föreställningar, ämnesområden, sysslor och beteenden. Genus är det begrepp vi använder för det kulturella och socialt skapande könet. Vi föds inte att vara kvinna eller man, det är hur vi kommer att uppfostra våra barn, vad kulturen ser som manligt och kvinnligt.

2.3.3 Kön

Med kön menas vilket kön en individ har utifrån biologiska aspekter, dvs. pojke eller flicka. ”Skillnaden mellan kön och genus är att kön är det biologiska könet. Genus innebär hur människor formas och formar sig till man och kvinna och hur det avspeglar sig i samhället”. (Helen & Granholm, 2007:6)

2.3.4 Genusmärkta aktiviteter

Det handlar om hur det ska vara. Det finns en bild hos människor om vad som är kvinnliga och manliga aktiviteter. Vi pratar om aktiviteter som vi människor upplever att de är manligt eller kvinnligt. ”Idrottsaktiviteter indelas i flickaktiviteter och pojkaktiviteter enligt traditionell genusideologi. Idrotten som är könssegregerad tävlingsarena bränsle och näring åt denna idé. Flickor är lämpade för vissa idrotter och pojkar för andra”. (Fagrell, 2000:149)

3. Bakgrund

Idrott och hälsa är ett av skolans mest komplicerande och intressanta ämnen när det gäller genusproblematik. Idrott och hälsa är ämnet som de fysiska och psykiska förmågorna kommer tydligast fram i. Killar är oftast mer fysiska än tjejer och är mer intresserade av sport som är fysiskt.

Fagrells (2000) forskning på hur sjuåringar ser på kön, bland annat i relation till idrotten, visar att barn har en ganska klar bild av kvinnligt och manligt. Fagrell menar att barnen genusifierar sin värld, genom att dels dela in i kvinnliga respektive manliga sysslor och aktiviteter, dels genom att koppla sysslor och aktiviteter till kvinno- respektive manskroppen. (Grahn, 2008:39)

Hon fortsätter på sidan (Grahn, 2008:39) ”att vissa idrotter ska utövas av flickor och vissa av pojkar ses som naturlig uppdelning av barnen”. (Grahn, 2008) Ämnet har redan fått förväntningar från barnets sida att en sport är mer manlig och en annan sport är mer kvinnlig. Utgångspunkten är att bryta genusmönstret i skolidrotten och planeringen. ”Man är genom sina handlingar, sina val, sin medvetenhet, sin förståelse, sin kunskap och sin attityd – ansvarig för vad som pågår i de klasser man undervisar”. (Annerstedt, 2007:17) Han menar att eleverna behöver få positiva minnen och idrottslärares ansvar är hitta metoder som är positiva och att alla är med i de olika aktiviteterna oavsett om det är manligt eller kvinnligt. Det är de stora utmaningarna i yrket.

3.1 Historia, samhälle och genus

Yvonne Hirdman citerar i boken *Genus- om det stabila föränderliga former* Philius från Alexandria som levde cirka 100 år e.kr. i boken att

Det manliga är mer komplett och mer dominant än det kvinnliga, närmare besläktat med verklig handling, ty det kvinnliga är ofärdigt och underordning och tillhör den passiva kategorin snarare än den aktiva. Det är också fallet med två ingredienser som konstituerar vår livsprincip – det rationella och irrationella. Det rationella som tillhör själen och förståndet är maskulint, det irrationella, känslans område feminint. Själens tillhör ett överlägsnare släkte än känslan, liksom mannen gentemot kvinnan. (Hirdman, 2003:19)

Är det människors beteende som vi har börjat ändra på i samhället i dag för att nå en jämställdhet i samhället? Vi behöver inte gå långt tillbaka i historien då kvinnor varken hade några möjligheter att gå i skolan eller få en jämlik undervisning. År 1989 konstaterade Eva Olofsson i sin avhandling om kvinnorna i den svenska idrottsrörelsen att ” idrotten kan såldes sägas ha skapats av män för män och beskrivits av män” (Olofsson, 1989:56) Synen på kön har ändrat sig mycket genom åren i Sverige och utomlands.

Slutet av 1700-talet och början av 1800-talet utmärktes en mycket stor livaktighet i pedagogiska frågor både utomlands och i Sverige och kroppsövningar av skilda slag rekommenderades i de flesta pedagogiska program skriver Annerstedt (1989:6) i sin bok *Skolgymnastikens utveckling i Sverige*. På 1800-talet startades en diskussion om att flickor och pojkar bör få samma undervisning, men diskussionen började med att flickor och pojkar inte har samma kroppsliga förväntningar och pojkarnas idrottsundervisning blev tuffare än flickornas. Sverige var ett jordbruksland och förväntningar på pojkarna var mer fysiska än flickorna. ”I slutet av 1800-talet frivilliga kvinnogymnastiken tar fart och i näst kommande sekel, fick den sin särprägel, framför allt kvinnliga gymnastikdirektörer som Elli Björkstén och Elin Falk”. (Grahn, 2008:32) Det var som en vattendelare att det förändrade den kvinnliga gymnastiken. På 1800-1900 talet började tävlingsidrotten, men det ansågs som olämpligt för kvinnor. ”Även inom tävlingsidrotten, har den manliga fostran och det nationella intresset, varit av vikt i den ideologiska utvecklingen.”(Grahn, 2008:32) År 1862 inrättade man en flickskola. Utveckling blev att flickor och pojkar hade ett parallellt skolsystem och utbildningar hölls isär, men år 1865-1885 blev det mer flickskolor, därför att efterfrågan ökade kraftigt på grund av kvinnorna sökte sig till arbetsmarknaden och där ställdes krav på utbildning. På 1800-talet diskuterade man om högre utbildningar och då argumenterade man för en könssegregerad undervisning. Det ansågs inte kroppsligt lämpligt att studera i samma takt som pojkar och anstränga sig under puberteten. Det ansågs vara ett hot mot kvinnors hälsa och man framhöll att flickor inte var lika intelligenta som pojkar.

Kring sekelskiftet sökte sig allt fler kvinnor ut på arbetsmarknaden och därför behövde flickor få samma utbildning som pojkar. Samundervisning skulle dessutom bli mer ekonomiskt lönsam och år 1905 inrättades samrealskola på 19 orter i Sverige där huvudpunkten var språk och det praktiska arbetet. Debatten om sär- och samundervisning och om pojkar och flickor satte fart. Teorier om pojkarnas och flickors kapacitet och psykiska könsskillnader gick starkt isär.

Men tidigt på 1920-talet hade kvinnor fått full myndighet, fullständiga politiska rättigheter och ekonomisk jämlikt i äktenskapet. I det nya samhället skulle man inte födas till positioner utan meritera sig genom utbildning och konkurrens (Steenberg, 1997:86)

Under år 1940 fick samundervisningen mer plats i samhällets debatter och det var många som tyckte att de båda könen skulle få en jämlik undervisning, pga. att t.ex. inom yrkeslivet behövde man som man och kvinna samma kunskaper och erfarenheter. Mot slutet av 1960-talet var det stor efterfrågan på industriell arbetskraft och ökad efterfrågan av personal inom omsorg och i den offentliga sektorn.

”Forskningen visade då att flickor klarade undervisningen lika bra som pojkar och man kunde inte påvisa någon skillnad i intelligens. Det ansågs dessutom betydelsefullt att pojkar och flickor skulle lära varandra”. (Steenberg, 1997:87) De var grundsynen till likhetsteori och 1960- och 1970-talens grundskola infördes.

Även pojkar skulle förberedas för uppgifter som hade med hem och barn att göra, individen hade möjligheten att själv välja sitt liv.

”Under 1980- talet kom frågan om sam- och särundervisning upp på nytt. Ungdomar visade sig fortfarande göra traditionella studie- och yrkesval.”(Steenberg, 1997:88) t.ex. att pojkarna valde att bli svetsare och flickorna sökte mer kvinnliga yrken som sjuksköterskor osv.

”Skolöverstyrelsen och lärarhögskolorna fick insikt i att skolan inte var könsneutral och man ville ändra på det.” (Steenberg, 1997:88) Lärarna fick uppgiften att påverka och uppmuntra det kritiskt tänkande och ändrade inställningen hos eleverna och undervisa i t.ex.

könsrollskunskap och att ifrågasätta rådande förhållanden och förändra den egna könsrollen, men ofta rann frågan ut i sanden.

I slutet av 1980- talet och i början av 1990- talet fokuserade man på flickornas situation. Man ville styra flickorna att välja bort omsorgsutbildningar och istället locka in dem på tekniska utbildningar, men det var inte ett lyckat försök. Vi hade inte lyckats att nå jämställdhet inom yrkeslivet och inte heller inom idrottens värld och det visade tecken på att man som man och kvinna inte var lika behandlade och inte hade samma värde i samhället. Det var oftast mannen som styrde samhället och skolans undervisning byggde på pojkarnas intressen. Ovanstående översikt visar ett tydligt mönster i historien att kvinnan och mannen inte har varit jämlika genom tiderna. Skolan har inte varit jämlik, men stora ändringar har skett för att förbättra för flickornas situation i skolan och samhället.

3.1.2 Genus

Läroplanen 1994 tar nya tag och pekar mot nödvändiga förändringar I Lpo94 står det att: ”Hänsyn skall tas till olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet.”(Lärarens handbok, 2008:36) På följande sida ges exempel på olika förutsättningar och behov hos flickor och pojkar.

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet. (Lärarens handbok, 2008:37)

Svaleryd (2002:5) skriver sin bok *Genuspedagogik* det fanns en tid då människor hade olika rättigheter, skyldigheter och möjligheter på grund av sitt kön. De fördomar som dessa uppfattningar en gång grundade sig på brottas vi fortfarande med i dag. Birgitta Fagrell (2000) har gjort undersökningar i sin bok *De små konstruktörerna* hur arbete och genus hänger ihop. Den undervisningen visar att arbete är en genusregim som är intressant att belysa och problematisera. Men det finns inga enkla förklaringar till varför arbetet delats upp efter kön. Barnen har fått uppfattningar tidigt vilket yrke som är manligt respektive kvinnligt. Hur mannen behöver klä sig och hur kvinnan behöver ser ut. Fagrell(2000:193) skriver att ”skola och arbetsmarknad är två institutioner som fortfarande vilar könssegregeringens logik. Från Högskoleverkets rapport Kvinnor och män i högskolan från gymnasium till forskarutbildning 1986/87 – 1995/96 påpekas... att arbetsmarknaden är starkt könsuppdelad både när det gäller fördelningen på olika branscher, befattningsnivåer och yrkesområden. De arbeten som kvinnor utför är ofta lågt värderade. Vidare konstateras att ... ungdomar könsuppdelade utbildningsval innebär risk för att uppdelningen av arbetsmarknaden består”. Skolans syfte med eleverna är att inte få könsindelning, skolan arbetar kontinuerligt med jämställdhet och så att eleverna utvecklas som individ.

Hur pojkar blir ”busiga” och flickor ”duktiga”? är huvudrubriken i Kajsa Svaleryds bok *Genuspedagogik* del I. Hon skriver att ordet ”pojkar” får många att tänka brottnig, fäktningslekar, blåmärken, bilar, klätterträd och hög ljudnivå. Ordet flickor associeras till målarböcker, rosa, rosetter, förtroliga samtal, dockor och bästisar.(Svaleryd, 2002:14) I den traditionella skolan läser flickor och pojkar samma ämnen, de har samma läroplan och undervisas av samma lärare och alla har samma villkor, men forskningen visar att flickor och pojkar sällan möts. I förskolan händer samma sak att flickor och pojkar möter varandra och en ”Studier visar att barnen just då väljer könsstereotyp, dvs. att pojkar väljer varandra och ett speciellt rum att vara i och speciella leksaker att leka med”. (Svaleryd, 2002:16)

Barn lär av vuxna, syskon och kamrater och av det kulturella, sociala och klassmässiga sammanhang som de växer upp i. Pojkarnas och flickors förutsättningar och villkor är djupare meningen beroende av rad faktorer som gäller maktstrukturer i samhället liksom kulturella, sociala och biologiska förhållanden. Skolan är en sådan maktstruktur. Den är inte könsneutral. (Steenberg, 1997:11)

Detta kan kopplas till sociokulturella perspektiv att vi lär varandra, inte att vi föds med att ha kunskaperna att vara pojkar och flickor. ”Människor föds in i och utvecklas inom ramen för samspel med andra människor”.(Säljö, 2000:66)

Skolan behöver undervisa i att alla är av lika människovärde och att jämlikhet är en grundläggande demokratiskt princip. Det betyder att varje barn, oavsett kön, ras, religion eller social bakgrund ska ges lika stora chanser att förverkliga liv.

3.1.3 Genus och idrott

”Idrottens genusmärkta värld ger tydligt utslag i deras val av idrott. Flickor och pojkar väljer traditionella genusmärkta idrotter ur den traditionellt kvinnliga och manliga sfären. Flickorna och pojkarna inordnar sig därmed i en traditionell idrottslig genuskonversation. De flesta pojkar undviker att välja aktiviteter som förknippas med dans, grace, skönhet och de flesta flickor undviker att välja aktiviteter som utmärks av kraft och våghalsighet. Flickorna och pojkarna laddar aktiviteterna med kön enligt den princip som delat upp könsspecifika aktiviteter”. (Fagrell, 2000:137) Men det finns alltid någon pojke eller flicka som gör ett gränsöverskridande val? Kristoffer Berntsson (www.landvetterkk.com/kristoffer/welcome.html) som är en manlig konståkare och han skriver på sin sida ”about me” att ”not many boys skate i Sweden, but i was lucky to have a few with me, which i think was crucial for me”. Han började med ishockey men gick sen över till konståkning. Vi tänker oftast att konståkning är en kvinnlig sport, men man behöver både som kvinna och man enorma krafter, kroppskontroll och träning för att nå toppen.

Ett annat exempel är en kvinnlig travtränare som heter Malin Lövgren som är framgångsrik i en tuff mansdominerad bransch och hon skriver på sin sida att det blir historisk att hon var den första kvinnliga proffstränaren i Jämtland från 1 januari 2008 . Hon skriver på sin sida humoristisk att ”det väl dags att visa gubbarna vart skåpet ska stå”. (www.malinlovgren.com) Hon tycker att det är en fördel att vara kvinna i travbranschen för att hon får mer uppmärksamhet än männen som ung kvinna och har precis börjat som travtränare. Malin har varit intresserad av hästar sedan hon var liten och familjen har haft travhästar och det sociokulturella arvet fortsätter.

Idrott är således betydelsefull som socialisationsagent i vår kultur – en betydelsefull uppfostringsmiljö- och det utgör också en social mötesplats där barnen genom att ingå i grupp, lär sig mer eller mindre väl att hantera sociala koder och relationer. Dessutom får de pröva sina psykiska och fysiska kapaciteter. (Fagrell, 2000:122)

Skolans idrott är en betydelsefull mötesplats där barn möts som har olika fysiska och psykiska förutsättningar. Det är en utmaning för pedagogerna att möta barnen på rättvist sätt och ge möjligheten att prova på olika saker inom skolidrotten oberoende av kön. Utmaningen i pedagogernas arbete gör så att barnen har börjat läsa ”genuskoder” redan efter att de har fötts. Begreppet idrott är för barnen inte något enhetligt. Barnen glider mellan att definiera idrott som är en specifik aktivitet/gren/färdighet till att i sin definition utgå från effekten av idrott dvs. att man lär sig något eller det är kul. Ofta är deras definition riktad mot handlingen ”vad man gör” och inte upplevelse sidan”. (Fagrell, 2000:127) De har inga svårigheter att definiera vad som är ”flickigt” och vad som är ”pojkit” inom idrotten. Genus är det

förkroppsligat som självklara och naturliga. De hamnar också lätt i cirkelresonemang. Efter att dem sett att flickor och pojkar gör olika saker, menar de att flickor och pojkar skulle vara ”av naturen” mer lämpade just för ”killgrejer” eller ”tjejgrejer”. (Fagrell, 2000:140) Jag kopplar meningen till Jämställdhetspedagogik, ”skolan skall även komplettera och kompensera för det som pojkar och flickor specifikt behöver. Likaså skall man skapa utrymme för såväl pojkar som flickor att prova och utveckla icke - köntypiska intressen och färdigheter”. (Forsberg 1998:13)

3.2 Läroplaner

Idrott och hälsa är ett ämne som, precis som alla ämnen, påverkas av den kulturella kontext, det sammanhang, som ämnet befinner sig i. Samhällsförändringarna har påverkat och påverkar ständigt ämnet, dess mål, utformning och arbetssätt. Det påverkar också läraren och dennes manöverutrymme. (Annerstedt, 2007:17)

Han skriver i slutet på samma sida att lärare och lärarutbildare har en skyldighet att uppmärksamma hur professionen och ämnet påverkas av olika sociala frågor och sätta in ämnet i ett större samhälleligt sammanhang. Med sådan uppmärksamhet kommer även ett moraliskt ansvar att försöka förändra vissa företeelser som exempelvis huliganism, fusk, våld, ojämlikt etc.”(Annerstedt, 2007:17) ”Målsättningen för gymnastikundervisningen har delvis varierat för pojkar och flickor. I de första undervisningsplanerna nämns visserligen inget om särskild behandling efter kön, men under 1900-talet har undervisningsinnehållet anpassats efter respektive kön”.(Annerstedt, 1989:28)

”Sedan flickor och pojkar skilts åt i den fysiska fostran, går flickornas fysiska fostran i en gymnastiskt – estetiskt – rytmiskt riktning och pojkarnas mot prestationsbetonade spelen, idrotten och färdighetsgymnastik”. (Annerstedt, 1989:28)

Jag har valt att ta upp de tre senaste läroplanerna för att få ett historiskt perspektiv av hur skolan har utvecklats genom att flickorna har fått möjlighet att få jämlik undervisning inom skolidrotten. Lgr 69 och Lgr 80 betyder vilken läroplan grundskolorna har haft år d.v.s. 1969 och år 1980. Lpo94 läroplan för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna. Läroplanerna fastställs av regeringen och det finns en läroplan för varje skolform. Jag vill få en överblick av vad de fastställda läroplanerna säger om jämställdhet och jämlik undervisning till flickor och pojkar.

Jag vill se vilka förändringar man har kommit fram till i läroplanerna och hur skolformningen påverkar pojkarnas och flickornas möjligheter till att få jämlik undervisning och om det finns utveckling. (Lgr69,Lgr80, Lpo94)

3.2.1 Lgr 69

I och med Lgr 69 (SFS 336/1969) infinner sig en viss förbättring i tim tilldelningen genom att åk 9 åter igen erhåller tre veckotimmar. Det framhålls särskilt att lektionerna inte får slås ihop till längre arbetspass, utan att de sprids ut på tre tillfällen per vecka. Ordet fostran har försvunnit och istället talas det om elevernas fysiska, sociala, och estetiska utveckling. Det är metodiska anvisningar till ämnet som de stora nyheterna finns. Elevernas medverkan i planeringen och fritt skapande betonas liksom att en ökad individualisering skall komma till stånd. Det sist nämnda skall ske genom att större hänsyn måste tas till elevernas egenart och förutsättningar och att övningsförrådet delas upp i en grundkurs som är gemensam för alla elever och en överkurs som anpassas efter förutsättningar och intressen. Vidare framhålls för första gången samarbetet mellan skola och fritid, liksom att speciell omvårdnad skall ges åt elever med psykiska och fysiska handikapp. Speciella huvudmoment som undervisningen skall omfatta anges för varje stadium. Varken Lgr 62 eller Lgr 69 betonar skillnaderna mellan

könen lika starkt som U 55, men fortfarande är den allmänna inriktningen att flickorna skall utveckla ett estetiskt rörelsesätt och pojkarna styrka och smidighet. I Lgr 69 finns för första gången formuleringen att även pojkarnas rytmiska rörelsesätt bör befrämjas.

3.2.2 Lgr 80

I och med Lgr 80 bytte namn från ”gymnastik” till ”gymnastik med lek och idrott”, vilket förefaller rimligt med tanke på att gymnastik bara är en idrott vid sidan av alla andra.

Däremot var ändringen olycklig ur begreppslig synvinkel, eftersom ”idrott” vanligtvis står för verksamhet som drivs i Riksidrottsförbundet, en verksamhet som inte alltid stämmer överens med anvisningarna i t.ex. läroplanen. Lgr 80 innebar inga timplaneförändringar för ämnet, men en stor nyhet var att samgymnastik blev huvudprincip. För första gången i ämnets mer än 175-åriga historia angavs att flickor och pojkar skall undervisas tillsammans. Med tanke på denna genomgripande reform för ämnet är det märkligt att den inte föregicks av vare sig fortbildning av lärarna eller forskningen för att utröna inställningen och effekterna av ett sådant beslut.

Idrottsämnet legitimeras som ett obligatoriskt ämne i Lgr 80. Däremot görs ingen åtskillnad i flickornas och pojkarnas undervisning i idrott.

3.2.3 Lpo 94

Ämnets namn är idag Idrott och Hälsa. Det är inte bara namnet på ämnet som har förändrats, det är hela innebörden som har gått vidare och riktningen är mot individuell utveckling.

Hälsan har tagit mer plats i den nuvarande läroplanen om vi jämför med de tidigare läroplanerna. Individerna har mycket mer ansvar att skapa hälsosammare livsstil och det betyder mer kost och motion, livsmiljö osv. Antal timmar har minskat och det har tagit mycket plats i dagens diskussioner. Lpo 94 friluftsdagar som tidigare var ett återkommande fenomen och har fått mer plats än i de gamla läroplanerna. Ansvaret ligger på kommunen och skolan hur planeringen går vidare, i de äldre läroplanerna var det staten som bestämde. Huvudinriktningen i dagens läroplan är rytmik och dans, livsstil, livsmiljö och hälsa. I de tidigare läroplanerna har huvudinriktningen varit mer specifik som friidrott, orientering, lek osv. Alla som arbetar i skolan har en uppgift att främja elevernas viljor och förmågor. Läraren har som uppgift att ”främja jämställdhet mellan könen och aktivt motverka alla former av kränkande behandlingar såsom mobbning och rasistiska beteende”.

(Lärarenshandbok2008:84) ”det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts i skolan och de krav och förväntningar som ställts på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster”.(Lärarens handbok, 2008:37)

Nedan följer en tabell som visar av idrottsämnets innehåll från Lgr62 och fram till den nu gällande Lpo94.

3.2.4 Sammanfattningstabell av läroplanerna

Jag sammanfattar och jag lånar ur Britta Thedin Jakobssons (2005) rapport nummer fyra i serien skola -idrott – hälsa. Där vi enkelt och lätt kan se hur ämnet Idrott och Hälsa har förändrats mellan läroplanerna Lgr 62 och Lpo 94. Vilka saker som är viktiga och att staten har haft ansvaret och nu är det kommunerna som har tagit över ansvaret. Antalet timmar har minskat per vecka inom idrott och hälsa osv. Ämnets namn har ändrats mellan Lgr 62 och Lpo 94 från gymnastik till idrott och hälsa och antalet timmar per vecka har minskat med cirka 3 timmar till 1-2 timmar. Innehållet har styrts planeringen som var ganska tydlig, vad man ska göra på lektionerna i Lgr 62, Lgr 69 och Lgr 80. Lpo 94 mål vad man ska göra på lektionerna, kommunen har tagit över ansvaret istället för staten. Arbetssättet började ändra

sig sen Lgr 80 och man koncentrerade sig på individuell utveckling istället kollektiv utveckling.

	Lgr 62 och Lgr 69	Lgr80	Lpo94
Namn	Gymnastik	Idrott	Idrott och Hälsa
Antal tim/vecka	Ca 3	Ca 3	Ca 1-2
Styrning	Innehåll	Innehåll	Mål
Ansvarig instans	Staten	Staten	Kommun och skola
Huvudinriktning	Gymnastik	Gymnastik och rörelse	Rytmik dans
	Dans	Hälsa, hygien och ergonomi	Livsstil, livsmiljö och hälsa
	Lek	Bollspel och lekar	
	Bollspel	Dans	
	Friidrott	Friidrott	
	Orientering	Orientering och friluftsliv	
	Skridskoåkning	Lek	
	Skidåkning	Simning och livräddning	
	Simning	Skidåkning	
		Skridskoåkning, iskunskap och livräddning	
Arbetsätt	Kollektiv fostran	Individuell utveckling	Individuell utveckling
Utbildning	Enhetlig styrning	Individuell påverkan	Lokal inriktning och individuell påverkan

Tabell 1. Översikt över grundskolans kursplaner för idrottsämnet 1962-1994 (Thedin-Jakobsson, 2005:15)

3.3 Teoretisk utgångspunkt

”Man föds inte till kvinna, man blir det” (Beauvoir, S, 2000:35) citerar Svaleryd Beauvoir i sin bok *Genuspedagogik* och fortsätter att ”just i bemötandet och samspelet med andra människor formas barnets upplevelse om vad det innebär att vara flicka eller pojke. Pojkar och flickor prövar och utforskar sätt att bete sig, handla och vara på”.(Svaleryd, 2002:25) som framgår av föregående har jag valt sociokulturell teorin som utgångspunkt mitt arbete.

Den sociokulturella teorin blir för mig ett viktigt redskap när det gäller att förklara skillnader mellan pojkars och flickors sätt att tänka kring idrottsämnet. Jag har redan tagit upp att barnen vid sju års ålder har åsikter om vad som är manligt och kvinnligt. Hur de har lärt sig att spela fotboll är mer manligt och att dansa är mer kvinnligt. De har lärt sig av sina närmaste människor. Jag har valt den sociokulturella teorin som utgångspunkt i mitt arbete och att idrott i skolan handlar mer om lek, spel och tävlingar i grupp än individuellt. Vi som

pedagoger har ett stort ansvar för hur eleverna ser på saker och ting runt omkring sig. Jag ser att pedagogerna har en stor möjlighet att bryta könsmonster i idrotten.

Människan integreras i det sammanhang eller den kontext hon växer upp i. Vygotskij betonar också språkets betydelse för lärandet. Det betyder att människor som t.ex. lever i en arktisk miljö har andra kunskaper och ett annat språk än de som lever i en tropisk miljö. När en sibirisk bonde för första gången sätter sig på tåget för att resa till Moskva känner han sig troligtvis bortkommen. Han vet inte hur han ska bete sig i storstaden och han kan kanske inte ge namn åt allt det han ser omkring sig. Den sibiriska miljön och de människor som lever där har skapat bondens kunskaper om hur han ska bete sig och de ligger till grund för hans tänkande. Det kommer kanske att ta lång tid för bonden att förstå sig på hur han ska klara sig och använda sig i och använda sig av stadsmiljön. (Claesson, 2007:31)

Jag tänker mig att idrottslektionerna är som den sibiriska mannen att de har sitt beteende och det kan ta mycket lång tid att ändra genusmonster för eleverna och det kan vara så att eleverna kommer från andra kulturer och har olika åsikter av vad som är manligt och kvinnligt.

Människor föds in i och utvecklas inom ramen för samspel med andra människor. Alltifrån begynnelsen gör vi våra erfarenheter tillsammans med andra. Dessa medaktörer hjälper oss – oftast helt oavsiktligt – att förstå hur världen fungerar och skall förstå. Vi kan med andra ord säga att kunskapsgradering sker genom att omvärlden förtolkas eller för att använda det begrepp som är grunden för ett sociokulturellt perspektiv: medieras (se nästa kapitel)- för barnet genom lek och annan form samspel med personer i omgivningen. (Säljö, 2000:66)

När undervisningen och kunskapstradering blir huvudsyftet med verksamhet - som i fallet med skola och utbildning – utgår sådana aktiviteter dock alltid ifrån antaganden och idéer om hur lärande går till och hur kunskaper är beskaffade. I denna mening vilar sådana aktiviteter på frågeställningar om hur man skall kommunicera för att människor skall kunna ta till sig insikter och färdigheter. Detta gäller oavsett om den som undervisar själv är medveten om vilka dessa frågeställningar är eller ej. (Säljö, 2000:47)

Säljö's tankar kommer mycket från Vygotskij's idéer och tankar. Vygotskij's var den ryske psykolog som föddes år 1896 i Ryssland och han hade suggestiva och mångtydliga idéer. Vygotskij formulerade sina idéer om mänsklig utveckling under 1920- och 1930-talen i dåvarande Sovjetunionen.

Han byggde sina idéer mycket på att människor lär i samspel med varandra och den sociala miljön har stor betydelse. Han betonar att den socialt förmedlade kunskapen är viktig och den indirekta kunskap som är inne i språket. (www.ne.se)

Claesson skriver att ”till skillnad från båda inriktningar som beskrivs här (konstruktivism och fenomenografi) finns i det sociokulturella förhållningssättet inte direkt fokus på hur eleverna uppfattar något, det är i stället den omgivande kulturen, kommunikationen och sammanhanget som är centrum”.(Claesson, 2007:32) Kommunikation och sammanhang har betydelse för hur eleverna tänker om genus och idrott och hur lärarna kan påverka tänkandet. Det är av stor vikt hur den omgivande kulturen påverkar eleverna t.ex. hur de tänker på saker som t.ex. boxning är det kvinnligt eller konståkning är det manligt.

Lars-Magnus Engström skriver i sin bok Idrotten Lär att ”idrotten kan och bör därför beaktas som en viktig del i många barns och ungdomars socialisationsprocess, dvs. i den process där individerna införlivar ett samhälles eller en delkulturs dominerande vanor, attityder och livsstil”. (Engström, 1988:145)

”Den första och oftast viktigaste, miljön som barnet möter är hemmet. I familjen förvärvar barnet kunskaper, färdigheter, värderingar och beteendemönster som utgör basen i den fortsatta socialisationsprocessen” (Engström 1988:150). Han fortsätter på samma sida att”

störst betydelse har här vid de personer som individen har känslomässig kontakt med, såsom föräldrar, kamrater, lärare, ledare etc. ” (Engström1988:150). Där vi som pedagoger kan stöta på många olika värderingar och att de kan vara en utmaning eller möjlighet att visa att vi kan tänka annorlunda och göra saker annorlunda.

4 Metod och material

Som metod har jag valt att göra en intervjuundersökning i tre olika skolor med manliga och kvinnliga idrottspedagoger. Skolorna ligger ganska nära varandra och i samma kommun i Göteborgsområdet . Skolornas bakgrund är lite annorlunda om jag tänker på kulturella bakgrunder. I denna studie har jag använt mig av kvalitativ intervjuundersökning för att få en djupare bild av hur pedagogerna planerar sitt arbete i idrottsundervisningen och hur de ser på genusfrågorna i arbetet. Jag vill undersöka hur pedagogerna ser om det finns genusmärkta aktiviteter och hur det kan påverka deras planering. Mitt intresse ligger i att se om eleverna börjar underprestera redan i låg- och mellanstadiet eller om det kommer i senare ålder.

Anledningen till att jag valde låg- och mellanstadiet är ganska naturlig, jag kommer själv att arbeta i låg- mellanstadiet. Min andra motivering är att jag själv har en bakgrund som elitidrottare och jag har läst Idrott och Hälsa på Göteborgs Universitet och kommer att undervisa i ämnet.

I min undersökning använde jag mig av färdigformulerade frågor som jag gav till respektive idrottspedagog. Pedagogerna kunde själva fylla i frågorna och svara på de frågor som de tyckte var behagliga utan att känna press. Anledningen till mitt val var att mina frågeställningar kan vara lite känsliga och det kan vara lättare att svara skriftligt istället för muntligt och respondenterna kommer att förbli anonyma. Om jag behöver kan jag hålla en kortare intervju för att få en djupare synvinkel i vissa frågor. Jag märkte att när de fick svara skriftligt så fick jag mer användbara svar, därför att vissa frågor inte besvarades av pedagogerna vid den muntliga intervjun. De fick möjligheten att svara på frågorna i lugn och ro när det passade bäst. Risken med mina färdig strukturerade frågor är att de kan styra respondentens svar därför att jag inte kan ställa följdfrågor som kan leda till mer utförliga svar. Jag har möjligheten att ta kontakt med de intervjuade pedagogerna via telefon eller intervju dem på plats. Men jag som forskare fick möjligheten att bestämma vilken fråga som är viktig för att få ut det bästa möjliga forskningsresultatet eller vilket svar som har en direkt koppling till mitt syfte.

Tanken var att formulera mina frågeställningar så att de har anknytning till mitt syfte. Pedagogerna fick möjligheten att hoppa över någon fråga av olika anledningar t.ex. att frågan kunde vara för känslig eller att de tyckte att de redan svarat på frågan tidigare. Jag märkte att det inte var lätt att hitta idrottspedagoger som vill svara på det känsliga ämnet genus.

Jag har valt att använda en kvalitativ metod i mitt arbete, därför att jag vill få reda på pedagogernas åsikter om genusarbetet och hur de tar hänsyn till det i sin planering. I mitt arbete med intervjufrågorna var huvuduppgiften att få en koppling till mitt syfte och Lpo94. Jag vill se hur mitt syfte är kopplat till verkligheten och hur pedagogerna kopplar det till undervisningen. Jag använder Metodpraktikan(Esaiasson m.fl. 2007) som ett bra hjälpmedel i mitt arbete för att formulera frågorna på rätt sätt och använda den kvalitativa metoden för att analysera text. Jag upplever att en fördel i mitt examensarbete är att jag skrev min b-uppsats själv när jag läste lau 225 vid Göteborgs universitet. Jag hade ämnesområdet genus och skolan för alla. Det var mycket enklare att hitta litteratur och göra frågeformulär. Det var en

fördel att vi hade fem veckors praktik i skolan i höst 2010. Jag hade bestämt mig för att skriva om Idrott och Hälsa redan under våren 2010. Jag fick en inblick i hur mitt examensarbete kommer att se ut under min praktikperiod och jag kunde formulera frågorna till idrottspedagoger redan där. När jag hade genomfört min praktik i skolorna ställde jag frågor om idrottsämnet och undervisningen och hur genus påverkar i planeringen.

Jag har tagit upp några frågor i min frågeställning som jag anser är viktiga för att se hur många pedagoger som jobbar i skolan inom idrottsämnet och hur många kvinnliga och manliga idrottslärare det finns i skolan. Alla mina frågor betonar skollagen Lpo94 som säger ”Särskilt främja jämställdhet mellan könen”.

Litteraturreferenser är en stor del i min undersökning, att knyta an litteraturen på ett relevant sätt i mitt arbete. Jag använder litteraturen som jag har läst inom kurserna i min lärarutbildning och jag har använt litteratur som handlar om genus och då speciellt genuslitteratur inom idrottsämnet i skolan och lite allmänt fritids idrotts undervisning. Jag har använt böcker som handlar om sociokulturellt perspektiv som är utgångspunkt i mitt arbete.

4.1 Färdigformulerad intervjuundersökning

Jag valde att använda ett frågeformulär som innehåller öppna frågor och pedagogerna fick svara själv. Jag har formulerat frågorna som har koppling till mitt syfte och någonting att göra med genus. ”En viktig faktor när det gäller att motivera människor att ställa upp i en frågeundersökning är självklart frågeformulärets utformning”(Esaiasson m.fl.2007:270) Tanken var att göra en enkel och genomtänkt färdigformulerad intervju undersökning med ett enkelt intryckt, men på samma gång seriöst vikt av frågorna. Tanken var att frågorna ska ha någon systematiskt ordning så att pedagogerna har lättare att svara och får en professionell bild av frågeställningen. ”Konsten att formulera frågor” (Esaiasson, 2007:272) är en kapitel rubrik i Esaiasson m.fl. bok *Metodpraktikan* . Det svåraste med att formulera frågor är att alla ska förstå frågan på samma sätt och att jag som forskare får det bästa möjliga svaret på pappret. Risken kan vara att informanterna svarar på frågorna som alla andra tycker istället för hur de själva tycker. Därför behöver jag vara lite kritisk när jag analyserar informanternas svar. Här presenterar jag mina färdigformulerade intervjuundersökningar:

Bakgrunds frågor

- Vad har du för utbildning?
- Hur länge har du arbetat som lärare eller idrottslärare?
- Vilken årskurs arbetar du med?
- Undervisar du i andra ämnen än idrott?
- Hur många manliga respektive kvinnliga idrottslärare finns det i skolan?
- Har ni haft genusutbildning i er lärarutbildning eller någon motsvarande utbildning?

Frågor

1. Hur uppfattar du ordet genus?
2. Upplever du att eleverna trivs i idrotten och hur märker du detta?
3. Vad gör ni mest på idrotten? Varför? Vad är syftet med detta?
4. Hur planerar du lektionerna och vad är din huvudpunkt i planeringarna?
5. Är pojkarnas och flickornas beteende annorlunda och i så fall på vilket sätt?
6. Arbetar du dagligen för att ”särskilt främja jämställdhet mellan könen” (skollagenLpo94) och vad betyder det för dig som idrottslärare?
7. Ser du skillnad på flickornas eller pojkarnas intressen i de olika sporterna? Tar du hänsyn till detta och hur påverkar det din planering?
8. Ser du att det är lättare att jobba med köns heterogena eller homogena grupper?

9. Känner du som lärare att du kan påverka elevernas tänkande positivt om genus och genusinriktade sport?
10. Anser du som lärare att det finns en ”tjej respektive kille” sport”? Vilken sport är mer inriktad till killar/tjejer?
11. Vem kan påverka din planering mest, är det flickor/pojkar eller båda och?
12. Är det någon grupp som underpresterar mest på idrottslektionerna? Varför och hur märker du detta?
13. I vilken ålder börjar man att underprestera i idrott och hur påverkar det själva lektionerna?
14. Vad kan vara problematiskt att jobba med i genus på idrotten?
15. Hur ser du på genusarbetet i idrotten?
16. Vid vilket tillfälle känns det bäst att jobba med genus med eleverna? (Ge ett konkret exempel som t.ex. vissa lektionstillfällen eller något annat).

4.2 Urval

Eftersom mitt syfte var att undersöka pedagogernas arbete inom ämnet Idrott och Hälsa var det självklart att intervjua pedagoger som är delaktiga i verksamheten. Jag valde tre olika skolor som har olika i elevsammansättning med utgångspunkt på elevernas kulturella bakgrunder för att kunna se pedagogernas arbete kring genusarbetet och hur det kan vara skillnad i arbetet beroende på vilken status skolorna har även om alla arbetar med samma läroplan. Den ena skolan är belägen i en mångkulturell stadsdel och det var mitt självklara val i undersökningen. Den andra är det mer blandat med elever mellan svenska och olika kulturella bakgrunder och i den tredje är det elever med svensk bakgrund. Jag har haft VFU i alla de valda skolorna och det var självklart att välja skolorna som jag själv har undervisat i.

Urvalet i denna studie innefattar fem lärare som undervisar i ämnet idrott och hälsa i skolorna. Två av dem är kvinnliga lärare och tre av dem är manliga lärare. Jag valde lärare som undervisar mest i idrott och hälsa. En nackdel med detta kan vara att informanter ger svar på hur de skulle vilja att det var i skolan. Jag ville hitta informanter av båda kön och olika ålder, men i de valda skolorna arbetar ingen äldre idrottspedagog.

4.3 Etiska hänsyn

Jag har valt att använda en sida från Internet i min forskning, som ger riktlinjer till forskningsetiska hänsyn (www.codex.vr.se). De säger att forskaren själv måste ta ansvaret för att se att forskningen är av god kvalitet och moraliskt acceptabel. Jag vill vara säker på att alla mina personer är medvetna, vad det handlar om i min undersökning och att de har svarat på frågorna frivilligt. Pedagogerna var informerade om att alla resultat kommer att behandlas anonymt. Jag har valt att inte nämna skolornas namn för att skydda anonymiteten hos personer som har deltagit i min forskning. Jag kallar mina undersökta skolor för skola 1 som har elever med mer svenska bakgrund och som har två idrottslärare i skolan, skola 2 som har mer blandad bakgrund och en idrottslärare i skolan och den tredje är skolan 3 och har elever med mer internationell bakgrund i skolan och har två idrottslärare. Pedagogerna är informerade om att intervjumaterialet kommer att användas i min forskning som handlar om pedagogernas arbete inom idrott och hälsa och genus.

4.4 Genomförande

Jag har valt att genomföra mina undersökningar genom att göra ett färdigformulerat frågeformulär och skicka den till idrottslärarna i de tre olika skolorna. Jag har bara koncentrerat mig på de tre skolor som jag har praktiserat på och sett att skolorna är annorlunda med de olika bakgrunderna som eleverna har. Jag koncentrerade mig på att

intervjua alla idrottslärarna i valda skolor och det blev sammanlagt fem stycken både manliga och kvinnliga lärare. Tiden att svara på frågorna kunde variera mellan pedagogerna, men jag räknade med att svara på alla mina sexton frågor skulle ta cirka 30 minuter. Alla pedagoger har jag möjlighet att kontakta via telefon eller email om det är något svar jag undrar över.

4.5 Analys och tolkning

Jag har använt Esaiassons m.fl. och bok som hjälpmedel för att analysera mina frågeställningar. ”Man värderar sina källor och lägger pussel”, gärna både med samtalsintervjuer och annat material som grund”(Esaiasson m.fl., 2007:303) Jag kommer att analysera respondenternas svar och samtidigt använda litteratur för att vara kritisk men objektiv i mina tolkningar. Detta hoppas jag medför att jag kan på ett kritiskt sätt hitta något samband eller olikheter i informanternas svar och jämföra den med litteraturen för att tolka den så objektiv som möjligt. Jag försöker tolka opponenternas svar på ett hermeneutik sätt och jag försöker svara på frågorna ett objektiv sätt. ”Hermeneutiken erkänner nämligen att det finns flera sätt att förstå världen eller företeelse på” (Ödman, 2007:14) Denna forskning är min tolkning, förståelse i mitt samlade material om ämnet genus och idrottsämnet i skolan. Jag har läst mycket om ämnet och läst andras forsknings resultat och tagit med mina egna erfarenheter av att samla material, göra iakttagelser och samla data om ämnet. ”De hermeneutiska vetenskaperna bygger på ett intresse i att öka förståelsen mellan människor och tillämpar i första hand kunskapsformen tolkning”. (Ödman, 2007:55) Denna forskning ligger i mitt intresse för att fördjupa min förståelse för idrottsämnet i skolan som tar hänsyn till pedagogernas arbete inom genusperspektiv. ”Vi tolkar när vår förståelse inte räcker till, kort sagt vi inte förstår. Vi tolkar för att vi vill förstå”. (Ödman, 2007:58) Det är mitt sätt att skapa förståelse och orientera mig vidare för att jag vill förstå och hitta ett samband mellan mina samlade material och litteratur. Den absoluta sanningen är omöjlig att hitta och om någon annan gör samma forskning så är resultat inte detsamma. Vidare i mitt resultat del så kommer jag att använda hermeneutik för att tolka mitt samlade material på ett objektivt sätt .

5 Resultat

Jag har gjort en sammanfattning av det resultat jag har fått fram av mina intervjuade pedagoger. Jag har delat upp resultatet i tre olika grupper som en direkt koppling till mitt syfte, om pedagogerna upplever att det är möjligt och önskvärt med samma undervisning inom ämnet idrott och hälsa, vad pedagogerna anser om genusmärkta aktiviteter och om eleverna underpresterar i låg- och mellanstadiet. Jag har tagit upp den kulturella bakgrundens betydelse inom genusarbetet i skolan. Jag har skrivit i löpande text och citerat mina informanter.

5.1 Undervisningen

Här presenterar jag resultaten som jag har fått fram av frågeformuläret och hur pedagogerna upplever att är det möjligt och önskvärt med samma undervisning till pojkar och flickor inom idrottsämnet. Alla pedagogerna upplever att eleverna trivs på idrottslektionerna och att de har en bra grund för att dagligen arbeta med ”att särskilt främja jämställdhet mellan könen”.

Jag tycker att alla elever trivs på skolan. Vi har ingen hög frånvaro, utan alla eleverna är med. Om det är någon elev som inte är med brukar det bero på att de är förkylda.(Skola 1 kvinnlig lärare)

Ja, jag utvärderar varje termin och får alltid glada munnar från nästan alla. Det är glada, engagerade elever som arbetar bra på mina lektioner.(Skola 3 kvinnlig lärare)

Jag frågade vad de gör mest på idrotten och varför och vad syfte är med detta. Alla svarade att de arbetar med läroplanens mål i bakhuvudet.

Vi gör inte speciellt mycket utan försöker istället omfatta alla olika områden inom ämnet och hela tiden ha läroplanens mål i bakhuvudet. Vi försöker följa årets olika årstider och planera läsåret efter väder och efter olika temaområden såsom raketsport, redskapsträning, utevistelse löpning och orientering. Man ska få testa på många olika idrotter och aktiviteter under året. (Skola 1 Manlig lärare)

Vi arbetar efter läroplanens mål. Det betyder en blandning av övningar. Jag kan inte säga att vi gör något mest, jag har en lektion med boll och en lektion utan boll. Syftet med det är att få jämvikt mellan bollbaserad idrott och ”det andra”. (Skola 3 kvinnlig lärare)

Majoriteten av mina informanter tycker att det finns en bra balans mellan de olika idrotterna i undervisningarna och alla visar glada miner och eleverna trivs på lektionerna. Följande fråga handlar om pojkarnas och flickornas beteende om de är annorlunda och i så fall på vilket sätt.

Ja, ibland men det finns ju tjejer som är mer som killar och tvärtom. Killar är oftare mer tävlingsinriktade och tjejer tänker mer på samarbete. (Skola 3 kvinnlig lärare)

Pojkar är mer framåt och lite mer orädda. Flickorna tänker först och handlar sen. Men jag tycker i stort sett att de är rätt lika i denna ålder. Man kan se lite större skillnad i årskurs 6 då de blir mer medvetna om sina kroppar. Tjejerna blir mer tramsiga och killarna blir lite mer brötiga. (Skola 1 kvinnlig lärare)

Ser du att det är enklare att jobba med könsheterogena eller homogena grupper.

I åk 6 skulle jag kunna tänka mig att dela upp tjejer och killar, men i åk 2-5 ser jag ingen mening med det. Jag har inte haft något problem med att ha blandade grupper. (Skola 1 kvinnlig lärare)

Det kan jag inte säga, jag tror att det finns för- och nackdelar med båda typerna av grupper. (Skola 2 manlig lärare)

Vi har nu haft en tjejgrupp i gympan i årskurs 5-6 och två blandade grupper. Det har varit bra för de lite försiktiga tjejerna. För många år sedan hade vi en ren killgrupp i samma ålder, det var mycket svårare. De blev så ”tuppiga”. Nu har vi en killgrupp i år 3-4 som inte jag har, jag tror det fungerar bra. Annars gillar jag blandade grupper, de lär mycket av varandra både idrottsmässigt och socialt. (Skola 3, kvinnlig lärare)

Arbetar du dagligen för att ”särskilt främja jämställdhet mellan könen” (skollagen Lpo94) och vad betyder det för dig som idrottslärare?

Jag försöker att alltid främja jämställdhet och ha ett ”genus tänkt” vid både planering och genomförande av lektionerna. Men det handlar ju egentligen om att behandla alla barn lika oavsett kön eller andra egenskaper. (Skola 1 manlig lärare)

Jag försöker göra detta och känner att jag är medveten om detta ganska mycket då jag själv skrev mitt examensarbete utifrån ett genusperspektiv. Det betyder att man måste vara stark i att kunna motstå killarnas önskningar men att ändå få dem att behålla intresset för ämnet trots att de sällan får igenom sina önskningar. Tjejerna kommer mycket till sin rätt genom att också få vissa önskningar tillgodo sedda. (Skola 2 manlig lärare)

Absolut! Det kommer spontant fram ofta. Många killar anser sig vara överlägsna tjejerna i vissa lägen (styrka, bollspel t.ex.) Då har vi alltid en diskussion om det. Ingen av mina elever säger längre ”tjej racket” om det platta racket, då går jag i gång... Vi jobbar mycket med samarbete i blandade grupper där alla är lika viktiga för att man ska lyckas. (Skola 3 kvinnlig lärare)

Om jag som forskare sammanfattar pedagogernas upplevelser med samma undervisning av pojkar och flickor så kan jag se ett samband i att pedagogerna upplever att blandade grupper är mer givande i skolan än homogena grupper. Vissa pedagoger upplever att det kan vara bra

att dela upp eleverna i grupper i senare ålder. Det finns för- och nackdelar med att undervisa i homogena grupper, det är mer givande att undervisa i blandade grupper. Pedagogerna upplever att eleverna trivs på skolorna och att alla jobbar med läroplanens mål i undervisningen för att på sikt ”särskilt främja jämställdhet mellan könen”. Det kan vara mer önskvärt från elevernas sida att jobba med homogena grupper. Men det behövs mer undersökningar av elevernas önskemål. Man kan av lärarens svar i skola 3 få fram att hon har jobbat med delade grupper för att tjejerna som är försiktiga kan behöva den delade gruppen för att få mer plats och prestera lite bättre. Det var intressant att killarnas grupp blev mycket svårare att hantera och killarna blev mer ”tuppiga”. Jag fick reda på att skolan arbetar i åk 3-4 med delade grupper och det fungerar bra, men det är samma fenomen att vissa killar tar mer plats på ett negativt sätt.

5.2 Genusmärkta aktiviteter

Som jag har sagt så upplever alla pedagogerna att skolidrott är roligt och en av pedagogerna säger att ”jag upplever att de trivs, jag tycker att det märks på flera sätt. Eleverna frågar t.ex. i ”bamba” var det blir på lektionen, de är glada och ställer frågor och kommer med förslag på vad man kan göra på lektionen”. (Skola 2 manlig lärare) Eleverna tycker att det är roligt att göra olika grejer på lektionerna och de är inte rädda för att utöva olika saker. Mitt syfte var att ta reda på hur pedagogerna upplever att det finns genusmärkta aktiviteter inom ämnet skolidrott och hur det påverkar planeringen. Hur de uppfattade ordet genus?

Pojkarnas och flickornas syn på olika saker och ting. (Skola 1 kvinnlig lärare)

Samhällets förväntningar på pojkarnas och flickornas beteende och det av samhället uppsatta normer för hur de olika könen ska vara. (Skola 2 manlig lärare)

Lite modeord som beskriver hur man ser på killar och tjejer. (Skola 3 kvinnlig lärare)

Genus är inte så enkelt att förklara, men alla pedagogerna har en insikt om hur samhället har förväntningar på hur skolan formar pojkar och flickor till män och kvinnor. Vi har en kort historia av att idrottsämnet i skolan har börjat ändra sättet att arbeta och tänka på vad som är kvinnligt och manligt. Genus är principer för maskulinitet och femininet som bl.a. handlar om föreställningar, ämnesområden, sysslor och beteenden, men när vi pratar om genus behöver vi använda orden kvinna och man eller flicka eller pojke.

Ser du skillnad på flickornas eller pojkarnas intressen i de olika sporterna? Tar du hänsyn till detta och hur påverkar det din planering?

Det finns fler pojkar som efterfrågar bollidrott men även flickor. Pojkarna önskar mer vad vi ska göra på idrotten medan det är fler flickor som inte vill påverka lektionerna. Eftersom jag utgår från min grovplanering så påverkar inte detta lektionerna nämnvärt. (Skola1 manlig lärare)

Ser skillnader, men kan inte säga att jag bryr mig om dem. Jag hänvisar till kursplanerna och jobbar utifrån dem. (Skola2 manlig lärare)

Jag kan inte säga att det är så stor skillnad på tjejer och killars intresse, möjligtvis att fler tjejer gillar redskapsgymna. Jag tar inte hänsyn till det i min planering, se ovan, det är blandat hela tiden! (Skola 3 kvinnlig lärare)

Majoriteten av pedagogerna tycker att det är av mindre betydelse vad eleverna vill göra och det är kursplanerna som är av stor vikt i planeringen. Pedagogerna ser lite skillnad på pojkarnas och flickornas idrottsintressen men så stor skillnad är det inte.

Anser du som lärare att det finns en ”tjej respektive kille” sport”? Vilken sport är mer inriktad till killar/tjejer?

Nej det gör jag inte. Alla idrotten fungerar för alla! (Skola 1 kvinnlig och manlig lärare)

Skola 2 vill inte svara frågan!

Nej! (Skola 3 kvinnlig lärare)

Svaren var väldigt korta och enkla, men vad betyder de korta svaren nej och vill inte svara. Kan de svaren ha en djupare betydelse?

Vad kan vara problematiskt att jobba med i genus i idrotten? Var en fråga jag satt lite senare i mitt frågeformulär för att få ett bättre svar om det möjligtvis finns en kille eller tjej sport.

Det kan vara svårt att få med sig alla flickor i vissa aktiviteter, när det är högt tempo och går lite tuffare till. (Skola 1 manlig lärare)

Skola 2 Svarar fortfarande inte

Gamla invanda mönster. Hockeykillar som blir itutade hela tiden den grabbiga, machostilen. (Skola 3 kvinnlig lärare)

Pedagogerna har sina åsikter om att gamla mönster fortfarande påverkar och när det är tufft och hårt så har tjejerna svårigheter att hänga med. De ser skillnad men svarar inte rakt ut att det fortfarande finns gamla tankesätt kvar i skolidrotten av vad som är kvinnligt och manligt.

Känner du som lärare att du kan påverka elevernas tänkande positivt om genus och genusinriktade sport?

Ja. Man kan arbeta mycket med att respektera varandra m.m. Att tjejer och killar kan gilla olika saker, men man måste ändå respektera varandra. Inom sporten kan man även arbeta att killar t.ex. behärska sin hårdhet då de ibland kan ta i lite för mycket. (Skola 1 kvinnlig lärare)

Man får hela tiden diskutera att alla oavsett kön presterar olika beroende av talang, träningsdos, intressen m.m. (Manlig lärare skola 2)

Svarar ej, svår fråga. (Kvinnlig lärare skola 3)

Sammanfattningsvis ansåg jag att det är så att lärarna bestämmer planering och de arbetar med kursplanerna. Eleverna kan prestera olika i olika sporter, det kan vara idrotten som är inriktad eller så kan intressena variera mellan könen. Problematiken är marginell när det gäller planering och genus.

5.3 Underpresterar eleverna i låg- och mellanstadiet

Här presenterar jag resultatet av pedagogerna svar om det finns någon som underpresterar inom idrottsämnet i låg- och mellanstadiet och speciellt i de genusmärkta aktiviteterna.

Är det någon grupp som underpresterar mest på idrottslektionerna? Varför och hur märker du detta?

Nej, det finns inte. (Skola 1, manlig lärare)

Nej! (Skola 2 manlig lärare)

Nej! (Skola 3 kvinnlig lärare)

Alla svarade nej och det är ganska tydliga svar, men vad kan de betyda om vi kollar på de svaren som de har gett tidigare t.ex. . ”Det kan vara svårt att få med sig alla flickor i vissa aktiviteter, när det är högt tempo och går lite tuffare till”. (Skola 1 manlig lärare)

I vilken ålder börjar man underprestera i idrott och hur påverkar det själva lektionerna?

Det finns en tendens att vissa elever underprestera när de börjar i år 5-6. I många fall är det flickor, det händer mycket med kroppen i denna ålder vilket säkert kan påverka hur man känner för just idrottsämnet. Man vill kanske inte visa sig i duschen eller så känner man sig obekväma i sin egen kropp. Frånvaron blir oftast större i dessa åldersgrupper vilket kan påverka undervisningen samt att en del elever är väldigt tillbaka dragna och inte så delaktiga eller aktiva under lektionspasset. (Skola 1 manlig lärare)

Jag känner inte att vi har några som underprestera. Åk 6 är lite tonårströtta men inte värre än att jag får igång dem!(Skola 3 kvinnlig lärare)

Pedagogerna tycker inte att eleverna underprestera i låg- eller mellanstadiet och att det bara är symtom på tonårsålder. Det kan vara en marginell procent som underprestera och det kommer oftast i senare ålder. Pedagogerna kan ha olika syn på vad underprestation är och anser att det är viktigaste att vara med.

5.4 Sammanfattning av mina resultat

Alla pedagogerna arbetar dagligen med att ”särskilt främja jämställdhet mellan könen” och alla tycker det är en viktig och kontinuerlig uppgift. Eleverna är glada och frånvaron är inte hög. Alla skolorna jobbar med läroplanen och alla har egna åsikter, men svaren är ganska lika och skolornas kulturella bakgrunder har ingen betydelse. Informanternas kön har mindre betydelse och svaren är ganska lika och läroplans mål bestämmer vad de gör på lektionerna. Eleverna kan påverka lektionerna ganska lite och det är läraren som bestämmer innehållet. Pedagogerna anser att alla idrotter passar till alla men de gamla ”genusmönster” hänger kvar inom idrotten. Det finns ingen ”tjej eller kille sport” men det kan vara svårt att få med flickor när det är tuffare eller när det är en aktivitet med högt tempo. Pedagogerna upplevde att ingen underprestera inom skolidrotten, men åk 5-6 kan eleverna vara lite tonårs trötta och obekväma i sin kropp.

6. Diskussion

Syftet med denna studie är att få en djupare förståelse för hur pedagogerna tänker kring idrottsämnet och upplever genusarbetet inom idrottsämne. Är det möjligt och önskvärt med samma undervisning till flickor och pojkar inom idrotten. Andra syftet var att undersöka om det finns genutmärkta aktiviteter och hur det påverkar pedagogernas planering. Mitt tredje syfte var att se hur pedagogerna arbetar med att flickor och pojkar underprestera inom ”genutmärkta” aktiviteter. Det har varit väldigt intressanta och spännande veckor att få lite djupare åsikter inom idrottsämnet i skolan när det handlar om ordet ”genus” därför att balansen mellan man och kvinna inte är jämlik i samhället. Vi har en kort historisk bakgrund av att kvinnor har fått mer uppmärksamhet inom idrotten i samhället. Skolan har stor betydelse för uppdraget, när det gäller jämställdhet. Jag har presenterat mina resultat och i min undersökning och följande kapitel kommer jag att göra en diskussion av den genomförda undersökningen.

6.1 Metoddiskussion

Jag har gjort kvalitativa frågeformulär för intervjuundersökning med fyra olika lärare varav en ville avstå på grund av känsligt ämnesområde och tidsbrist. Jag hade många frågor att analysera och jag valde att använda en metod där jag intervjuar lite färre pedagoger för att få lite mer tid att analysera de svar de har gett. Esaiasson(2007) m.fl. skriver i sin bok ” den avvägning man står inför i en urvalssituation handlar ofta om antalet intervjuer i förhållande till hur mycket arbete man kan läggas ned på var och en av dem. Det är svårt att frigöra sig tanken ” ju fler desto bättre”, men det vi vill poängtera är att de viktigaste inslagen handlar om genomtänkta urval och även övrigt noggranna förberedelser.”(Esaiasson m.fl., 2007:294) Jag hade möjlighet att välja någon annan skola också och intervju en lärare till, men jag bestämde mig för att intervju dem i mina valda skolor och de idrottslärarna som undervisar inom idrottsämnet. Jag valde att bara intervju idrottslärarna i mina valda skolor, men oturligt nog så avstod en av dem att svara på mina frågor. Intervju situationerna har varit lika för alla, de fick svara på mina frågor när de hade bäst möjlighet att koncentrera sig i lugn och ro. Jag kan inte själv som forskare svara för att alla har svarat på frågorna på bästa möjliga sätt och gett de bästa möjliga svaren, men de svaren som pedagogerna har gett har och jag provat att tolka svaren på bästa möjliga sätt. Jag som forskare har byggt upp ett tolkningssystem som hänger ihop på ett logiskt sätt, men som aldrig kan ge en absolut sanning, men jag har tolkat det på ett objektivt sätt. Om jag genomför samma undersökning så får jag troligtvis inte samma resultat.

Jag använde mig av färdigformulerad intervjuundersökning och fick möjligheten att prata med de valda pedagogerna via telefon och ställa frågor om det var något jag undrade över som dem svarat. Frågorna som jag valde i min färdigformulerade intervjuundersökning var valda så att de har någon eller några anknytningar till mina syften. En fråga kunde ge svar på två frågeställningar på ett logiskt sätt. Jag tycker att min styrka i arbetet är just att jag inte har intervjuat för många pedagoger så att jag har tid att tolka de bättre och satsa på mer kvalitet istället för kvantitativ. Jag anser också att min styrka är att jag har intervjuat både manliga och kvinnliga pedagoger för att se om det finns olikheter och likheter i svaren. Jag har intervjuat pedagoger som jobbar under lite olika förutsättningar om vi tittar på de kulturella bakgrunderna i de valda skolorna. Jag ser att jag kunde formulera mina frågor på ett bättre sätt och koncentrera mig på ett antal mindre frågor. Några av mina informanter upplevde att de hade svarat på samma fråga några gånger och en av mina informanter upplevde att han bara svarade på hälften av frågorna, därför att han tyckte att han hade svarat på alla frågor och inte kunde svara bättre.

6.2 Teori val

Jag valde att använda sociokulturellt perspektiv i mitt arbete Jag hade en liten grund för att jag hade skrivit min b-uppsats inom samma ämne genus och skolan för alla. Det var lättare att hitta litteratur och begripa ordet genus och ämnet idrott och hälsa i samband med sociokulturellt perspektiv. Vissa litteratur böcker blev mer eller mindre mina huvudböcker som Yvonne Hirdman (2003) bok *Genus – om det stablas föränderliga former* det handlar om frågor som hur genus har skapats. Ann Steenbergs(1997) bok *Flickor och pojkar i samma skola* blev en mycket använd bok som handlar om hur pedagoger ska möta elever och att undervisningen inte är könsneutral. Lars – Magnus Engstöms (1998) bok *Pedagogiska perspektiv på barn- och ungdomsidrott* blev också en av mina huvudböcker för att det handlade om historien i genus och idrottsämnet. Mitt arbete blev en naturlig del av det sociokulturella perspektivet och jag använde Silwa Claessons (2007) bok *Spår av teorier av praktiken och Roger Säljös (2000) bok Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv* jag fick lite djupare åsikter om det sociokulturella perspektivet och Lev Vygotskijs tankar. Idrott

upplevs som ett sociokulturell arena. Nästan alla mina valda böcker har någon koppling till det sociokulturella perspektivet direkt eller indirekt.

”Många barns tankar om kvinnligt och manligt hämtas från existerande könsstereotypa handlingar, befintliga könsmonster och köns stereotypa och dessa stereotypier, redan existerande och vedertagna, upprepas/reproduceras då ger svar på frågorna i familjeberättelsen” (Fagrell, 2000:176).

En av mina mest använda böcker var Birgitta Fagrells (2000) bok *De små konstruktörerna* som handlar om hur barnen redan i sju års ålder har fått en uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt och vilken relation de har till sin kropp, idrott, familj och arbete. Nackdelen i det sociokulturella perspektivet i mitt arbete kan vara att ordet genus är svårt att förklara och vi söker gärna efter enklare lösningar. Ann Steenberg skriver i sin bok att ”Män är fysiskt starkare än kvinnor. Den manliga principen är mer aktiv och betydelseskapande än den passiva kvinnliga”. Hon fortsätter på samma sida att ”Det vanligaste argument är ändå att ”det är som det är därför att alltid har varit så” och det är ”naturens ordning”. (Steenberg, 1997:17) Hon menar att kvinnor redan har blivit starkare i jämförelse med för en generation sedan. Kvinnor har tagit mer plats i arbetslivet och idrottslivet. Så som det var förr behöver det inte vara idag och det sociokulturella perspektivet följer med, men bilden av vad som är kvinnligt och manligt har redan ändrats. Det finns alltid en risk att forskaren koncentrerar sig alldeles för mycket på ett perspektiv att hitta lösningar och det är inte alltid den absoluta sanningen.

6.3 Resultatdiskussion

Jag har tidigare skrivit att mina valda pedagoger är av olika kön och att i min undersökning var det av mindre betydelse om pedagogerna var män eller kvinnor. Alla hade ganska lika åsikter om hur de planerar sina lektioner och vad huvudpunkten var för att välja innehåll i sin undervisning. Som sagt eleverna trivs i skolidrotten och det jag kan säga är att idrotten har stor betydelse i skolan och att man kan påverka tänkandet i samhället på ett positivt sätt när det handlar om genus och genusinriktade aktiviteter. Idrott och jämställdhet är ganska nya ämnesområde om vi ser på det ur ett historiskt perspektiv. Pojkar och flickor har inte så länge haft samma undervisning i skolan och innehållet var så att det gynnade pojkar mer än flickor under den korta historia av samundervisning vi har haft i skolan.

Ett resultat jag kan utläsa vid denna studie är att när det handlar om själva undervisningen och att koppla det direkt till mitt syfte att ”upplever pedagogerna att det är möjligt och önskvärt med samma undervisning till flickor och pojkar inom idrottsämnet?” Alla mina intervjuade pedagoger hade sina grovplaneringar och sen sina detaljplaneringar som läroplanerna styr. I de äldre kursplanerna Lgr 80 och äldre angavs vad som skulle läras ut i idrottsundervisningen, medan Lpo 94 endast anger ramar. Man kan räkna med att lärarna och eleverna tillsammans skall sätta ihop innehållet och utforma arbetssättet utifrån läroplanens riktlinjer. ”De nuvarande kursplanerna förutsätter emellertid ett ökat samarbete mellan lärare i olika årskurser., så att man vet vad eleverna kan och gjort tidigare och vad man därmed bör ägna mer eller mindre tid åt”(Annerstedt, 2007: 109) Alla mina informanter hade sina planeringar och eleverna fick inte så stora möjligheter att påverka själva planeringen. Det var varken tjejer eller killar som fick bestämma vad de gör på lektionerna, men vid vissa tillfällen fick de önska något. Kan det vara en brist i idrottsämnet att läraren fortfarande bestämmer innehållet på lektionerna? Idrottslärare verkar sällan leva upp till de krav på elevinflytande över undervisningen som läroplanen ställer. Vem är det som ger drivkraft till alla idrottslärare att bestämma undervisningens innehåll. Jag kan inte säga att någon lärare har gjort dåliga insatser för att ha planerat själv på idrottslektionerna, men kommer alla eleverna att höras om läraren själv bestämmer innehållet. Hur är det med de tysta och blyga killarna och tjejerna

som inte får sin röst att höras. Alla pedagogerna svarade på frågan ”upplever du att eleverna trivs i idrotten och hur märks detta? Alla mina intervjuade pedagoger svarade med olika ord val att de trivs och alla har ”glada munnar”. Är det lite subjektivt att alla tycker att eleverna trivs bra. Kan det vara någon grupp som inte trivs, har alla så bra självkänsla idag. Är eleverna inte rädda för att göra något fel eller vågar alla prestera sitt bästa vid alla idrottsmoment. ”Att förändras och bryta mönster är att lämna det trygga, invanda och ge sig ut i det okända. För detta krävs mod. Modig vågar den vara som är trygg i sig själv, både identitet och sin kapacitet, och trygg i den grupp man vistas. Det ger både en bra självkänsla och ett gott självförtroende”. (John & von Sabljar, 2003: 19) Kan det vara så att någon inte trivs på idrotten och inte kan prestera helt hundra för att de har lite sämre självkänsla. Kan det vara så att alla inte kan prestera i köns heterogener grupper till hundra procent. Är de önskvärt att ha samma undervisning inom idrottsämnet till båda könen. Vissa idrottsmoment behöver mycket fysiska krafter och bra kroppskontroll och alla har inte den förmågan att hänga med. Min följande fråga var ”är pojkarnas och flickornas beteende annorlunda och i så fall på vilket sätt” jag fick svaret att killar är mer orädda, framåt och tävlingsinriktade osv. tjejerna tänker mer och är tramsiga menar samarbetar mer. Jag kan tänka mig att båda lär sig av varandra på ett sociokulturellt sätt och samundervisningen är bra för att båda könen för att presterar på idrottsundervisningen. Eleverna lär av varandra att flickor och pojkar kan vara olika och på olika sätt. Det är för alla lärare ett väldigt bra tillfälle att prata om genus och att det inte finns någon tjej eller kille idrott, för att alla kan spela fotboll eller dansa. Jag fick reda på i min undersökning att de homogena grupperna fungerade bra med flickor och de ”försiktiga” tjejerna presterade bättre i homogena grupperna än de heterogena grupperna. Det var intressant att pojkgruppen fungerade sämre, men det behövs mer undersökning för att få ett trovärdigt svar. Alla pedagogerna arbetar dagligen för att ”särskilt främja jämställdhet mellan könen” och det betyder för pedagogerna att det inte finns några genusmärkta aktiviteter och att båda könen är lika värda. Många killar tror att de är överlägsna i vissa bollspel och de tror att i idrott krävs det mer styrka. Jag kan tänka mig att om jag tolkar mina svar så finns det mer tillfälle att prata med killar att det inte finns bollspel som bara är riktat till pojkar och tjejerna kan göra sitt bästa och prova vissa spel som vi människor upplever någon idrott är genusmärkta. Jag tror att det finns för- och nackdelar med samundervisning, men alla lärare jobbar med ett demokratiskt synsätt för att alla är lika och alla elever får samma möjligheter oberoende av kön.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människor lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män solidaritet med svaga och utsatta är värden som skolan skall gestalta och förmedla. (Lärares handbok, 2008: 35)

Jämställdhet innebär att kvinnor och män har lika rättighet, skyldigheter och möjligheter för att jämn fördelning mellan kvinnor och män inom alla områden i samhället. Det är den kvantitativa aspekten och ”den kvalitativa aspekten innebär att både kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar tas tillvara och får berika och påverka utvecklingen inom alla områden i samhället”. (Forsberg, 1998:12)

”Idrott är således betydelsefull som socialisationsagent i vår kultur – en betydelsefull uppfostringsmiljö- och den utgör också en social mötesplats där barnen, genom att ingå i grupp, lär sig mer eller mindre väl hantera sociala koder och relationer. Dessutom får de pröva sina psykiska och fysiska koder och relationer”. (Fagrell, 2000:122) Jag tror att hon menar att skol- eller idrott utanför skolan är den bästa möjliga plats för att möta de problemen som finns i vårt samhälle t.ex. att killar spelar fotboll och tjejer dansar.

Kan det finnas en risk i samundervisningen att idrotten i skolan är mer riktade till pojkar än flickor, därför att killar vill ha mer tempo och är mer tävlingsinriktade som i min forskning

ger ett ganska tydligt svar. Jag kan tänka mig att samundervisning blir mer eller mindre en pojkidrott med deltagande flickor. Vi vill se att flickor tar mer plats i olika aktiviteter och i samhället. Vi vill att båda kvinnor och män är jämställda i samhället och skolan har i uppdrag att ändra människornas beteende. Om vi tittar bakåt i mitt arbete på den historiska delen ser vi att i slutet av 1800- talet började kvinnorna att ta för sig mer på arbetsmarknaden och efterfrågan på kvinnornas utbildning ökade kraftigt och samhället ställde ett helt annat krav på skolan. Jag anser att år 1919 när kvinnorna fick rösträtt är som en vattendelare där kvinnorna fick mer plats i samhället och fick rösten hörd. Olika läroplanerna har haft viktigt betydelse att öka kvinnornas möjligheter att vara med olika aktiviteter.

Finns det genusmärka idrotter? På den frågan svarade alla mina informanter att det inte finns. Om jag tittar bakåt i läroplanen Lgr 69 som hette gymnastik och där ordet gymnastik kan leda tankarna till att gymnastik är någon kvinnligt och det nämns som en kvinnlig genusmärkt aktivitet. Läroplanen säger att undervisningen ska anpassas efter kön därför att alla elever ska få möjligheten till en bra utbildning inom idrott. Lgr 80 fick namnet idrott och jag kan se det som ett mer manligt ord och samundervisning fick form. Jag tror att namnet idrott är mer könsneutralt idag än för 25 år sedan när Lpo 94 fick form. Jag kan också se att idrottsnamnet inte är könsneutralt om jag tittar tillbaka i historien. Alla informanter svarade att ordet genus betyder pojkarnas och flickornas syn att se på saker och ting och samhällets förväntningar. De informanterna kunde inte se att det finns genusmärka aktiviteter, men de arbetade med läroplanerna i bakhuvudet och jobbade utifrån detta. Pedagogerna tog inte hänsyn till att det kan finnas genusmärka aktiviteter och att planera lektionerna lite olika. De ansåg att killarnas och tjejernas intressen är lika stora inom alla idrotter. Som jag har skrivit tidigare så var det tjejerna som var försiktiga som tog mer plats i homogena grupper och att det kunde vara svårt att få med sig alla flickorna på vissa aktiviteter, när tempot är högt och det går lite tuffare till. Jag förstår detta som att alla lärarna behöver se saker och ting mer objektivt och att det finns aktiviteter som är mer genusinriktade. Verktyg som de kan använda är språket för att ändra elevernas attityder. Informanterna gav svaret när jag frågade om de kan påverka elevernas tänkande om genus och genusinriktade sport att man kan arbeta mycket med att respektera varandra och att tjejer och killar kan gilla olika saker, men ändå respektera varandra. Man kan läsa mellan raden att det finns fortfarande gamla invanda mönster för att alla idrotter inte är lika riktade till killar och tjejer. ”Genom idrott kan flickor och pojkar på ett konkret sätt få uppleva sin kropp och kroppsliga kompetens inom en könsordning där gränser för kvinnlighet och manlighet både upprätthålls och utmanas”. (Fagrell, 2000:123) Det jag kan förstå är att inom skolidrotten så har pedagogerna ett kontinuerligt arbete att bryta de gamla mönstren och utmana eleverna att försöka prova olika saker på idrottslektionerna. Fagrell har listat ut genusmärka idrotter som följande:

Genusneutrala idrotter: simning, badminton, tennis, bordtennis, golf, löpning, skidor, orientering.

Individuella genusstereotypa idrotter: dans/balet, konstakning, ridning, gymnastik, tyngdlyftning, boxning, fäktning, rally, backhoppning, skytte,

Mer eller mindre genusifierade lagidrott: ishockey, fotboll (Fagrell, 2000:124)

Jag tolkar detta som att det fortfarande finns genusinriktade idrotter och att pedagogerna behöver vara medvetna om detta och att det alltid kan finnas elever som Kristoffer Berntsson och Malin Lövgren som väljer något yrke eller en idrott som vi människor tänker att det bara är kvinnor som väljer konstakning eller bara män som kan vara framgångsrik travtränare. Det finns exempel inom alla de idrotterna som är listad där, att man kan bryta mönster och vara framgångsrik inom en genusinriktad idrott och att det inte är skolidrottens mål att uppfostra

framgångsrika tävlingsmänniskor, men att eleverna får möjligheten att prova och att det är roligt att bryta mönster.

Som jag tidigare har skrivit så kan det vara någon som underpresterar i de genusmärkta aktiviteterna och vid vilken ålder det händer. Min forskning visar att det finns elever som säkert underpresterar i vissa genusmärkta idrotter. Informanterna har alla svarat att det inte finns någon eller någon grupp som underpresterar. Tidigare har jag skrivit att de försiktiga tjejerna fick mer plats i homogena grupper. Vid vilken ålder börjar de underprestera fick jag ingen tydligt svar på, men i åk 5-6 börjar flickorna få tonårssymptom att de börjar blir trötta och kan prestera lite sämre för att de inte är bekväma i sin kropp. Tonårsperioden kommer mellan 13 och 19 år och de tjejerna som går i åk 5-6 kan få symtomen. Att de inte är sig själva måste pedagogerna ta hänsyn till i ämnet idrott och hälsa att de har en förståelse för vad som händer i kroppen. ”Plötsligt befinner sig tonåringarna i en värld mellan barndom och vuxenvärld och upplever sig inte höra hemma någonstans”. (Engström, 1988:137) Kroppen genomgår stora förändringar under den här perioden och att underprestation kan vara verklighet redan i mellanstadiet.

7 Avslutande reflektion

Vi föds inte till att vara man eller kvinna utan det är den uppfostran vi får när vi växer upp som skapar oss. Vi formas genom att födas i en viss miljö och växa upp med våra föräldrar, släktingar och kompisar. Vi växer upp i vissa könsroller av vad som kan vara manligt och kvinnligt. Skolan har ett viktigt uppdrag i att ändra vissa inställningar inom oss. Det som anses vara kvinnligt och manligt behöver inte vara så om vi bryter de gamla mönstren och provar nya saker. Skolans viktigaste uppdrag är att uppfostra elever på ett demokratiskt sätt. Skolans styrdokument säger att skolan är något som ligger före samhället. ”Det är i skolan som elever ska utvecklas och förberedas för att vara och verka som en viss sorts samhällsmedlemmar med en viss uppsättning världen, färdighet och kunskaper i bagaget. Personer med hög ålder fostrar här, åtminstone idealt, personer med låg ålder för att forma dem till framtidens vuxna”. (Bartholdsson, 2008:13)

När jag tittar närmare på samundervisningen ser jag att det finns både för- och nackdelar med detta, men jag anser att det är mer demokratiskt att alla har samma undervisning. Skolans uppgift är inte att tar fram framtidens ”stjärnor” utan att få eleverna att prova olika saker och få fina upplevelser inom idrottsämnet. Det går fortfarande att jobba med de genusmärkta idrotterna så att eleverna får prova dem. Jag har förstått att skolidrotten i mellanstadiet är mer inriktade till pojkar och flickorna är lite mer eller mindre deltagande. Det kan bli tvärtom om idrotten t.ex. handlar om dans eller liknande att pojkarna istället är deltagande. Jag har förstått att flickorna gynnas av homogena grupper mer än pojkar, men det behövs mer undersökning. Jag anser att lärarens roll är väldigt stor när det handlar om attityder och fördomar. Lärarens planeringar utgår från läroplanens riktlinjer men tar de tillfällena i akt att diskutera med eleverna om de genusmärkta aktiviteterna. Jag fick inte direkt svar på om det finns elever som underpresterar, men mellan raderna kan man läsa att de försiktiga tjejerna underpresterar och tonårssymptomen kan börja redan i åk 5-6 och tidigare forskning säger likadant.

Jag tycker att min undersökning inte kan lösa problemet till varför killar fortfarande väljer fotboll istället för dans och tjejerna väljer dans istället för fotboll. Men vi är en bra bit på väg att visa i skolan att det finns möjligheter att bryta mönster. Tjejerna har börjat spela mer fotboll, men fotbollsvärlden är inte könsneutral om vi tittar på hur många procent professionella fotbollsspelare som är kvinnor respektive män.

8 Min egen utveckling genom examensarbetet

Jag tycker att jag har fått större förståelse för hur svårt området genus och idrott kan vara. Jag tycker att jag har lärt mig mycket genom litteraturen som handlar om idrottsämnet i skolan. Det är inte så solklart att samundervisningen är den bästa möjliga, men vid vissa tillfällen som jag kommer undervisa kan jag tänka mig att dela upp grupperna i mer homogena grupper och vid vissa tillfällen göra heterogena grupper så att alla elever får prova och njuta av skolidrotten, istället för att vara rädda. Alla har inte samma självkänsla och den behöver stärkas för de försiktiga tjejerna. Jag tycker att jag kan använda detta arbete som grund för alla ämnena som jag kommer att undervisa i. Jag tycker att genusarbete är ett av de viktigaste uppdragen i skolan så att alla får demokratiskt undervisning för att alla är lika värda.

9 Fortsatt forskning

I detta arbete valde jag att koncentrera mig på pedagogernas arbete inom genusarbetet i idrottsämnet i skolan. Det kan vara intressant att fortsätta undersöka hur eleverna upplever genusmärkta aktiviteter. Jag tycker att man kan forska mer i särundervisningens möjligheter så att alla får chans att prestera bättre och få sin röst hörd. Jag anser att sam- och särundervisningen har för- och nackdelar och jag är intresserad av att se hur vi kan få bättre undervisning att alla trivs och har möjligheten att prestera och utveckla sina förmågor på ett bra sätt.

10 Källförtäckning

Otyckta källor

Berntsson, Kristoffer (2010) Sökord: Kristoffer Berntsson. Hämtad 2010-12-06.
www.landvetterkk.com/kristoffer/welcome.html

Codex Regler och riktlinjer för forskning (2000) Sökord: Forskning och regler. Hämtad 2010-12-09. www.codex.uu.se/

Lövgren, Malin (2010) Sökord: Malin Lövgren. Hämtad 2010-12-06.
www.malinlovgren.com

Ne.se/ (2010) Sökord: Lev Vygotskji. Hämtad 2010- 12-05 Ne.se

Theдин Jakobsson, Britta (2005) Sökord: Vad är ämnet idrott hälsa. Hämtad 2010-12-06. gih.diva_portal.org/smash/record.jsf?pid=diva:566

Tryckta källor

Annerstedt, Claes (2007). Att (lära sig) vara lärare i idrott och hälsa. Göteborg: Multicare

Annerstedt, Claes (1989). Skolgymnastikens utveckling i Sverige. Göteborg:

Bartholdsson, Åsa (2008). Den vänliga maktutövningens regim: om normalitet och makt i skolan. 1. uppl. Stockholm: Liber

Claesson, Silwa (2007). Spår av teorier i praktiken: några skolexempel. 2., [utökade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Engström, Lars-Magnus (red.) (1988). Idrotten lär: pedagogiska perspektiv på barn- och ungdomsidrott. 1. uppl. Stockholm: Utbildningsradion

Esaiasson, Peter (2007). Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. 3., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Fagrell, Birgitta (2000). De små konstruktörerna: flickor och pojkar om kvinnligt och manligt i relation till kropp, idrott, familj och arbete. Diss. Stockholm : Univ.

Forsberg, Ulla (1998). Jämställdhetspedagogik: en sammanställning av aktionsforskningsprojekt. Stockholm: Statens skolverk

Grahn, Karin (2008). Flickor och pojkar i idrottens läromedel: konstruktioner av genus i ungdomsträna utbildningen. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2008

Helén, Eva & Granholm, Magdalena T. (2007). På genusäventyr: metodbok för drama och genus i förskolan. Stockholm: Natur och kultur

Hirdman, Yvonne (2003). Genus: om det stabila föränderliga former. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

John, Charlotta & Sabljar, Pamela von (2005). Elfte steget - vägen dit: en metodbok för praktiskt jämställdhetsarbete i förskola och skola. 3. uppl. [Lund: Svenska ESF-rådet i Skåne län]

Lärarens handbok: läroplaner, skollag, yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention. 8., rev. uppl. (2008). Lund: Studentlitteratur

Steenberg, Ann (1997). Flickor och pojkar i samma skola. Solna: Ekelund

Svaleryd, Kajsa (2003). Genuspedagogik: en tanke- och handlingsbok för arbete med barn och unga. 1. uppl. Stockholm: Liber

Säljö, Roger (2000). Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv. Stockholm: Prisma

Ödman, Per-Johan (2007). Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

11 Bilagor

Bilaga 1

Jag heter Samuli Sinkkonen och gör min sista termin på Göteborgs Universitet som lärarstudent och jag skriver mitt examensarbete nu. Mitt syfte är att undersöka hur pedagoger beaktar ett genusperspektiv i det dagliga arbetet som idrottslärare och vilken problematik det kan vara att hitta rätt undervisning som passar alla. Mitt andra syfte är att undersöka om eleverna underpresterar på idrottslektionerna i lågstadiet och vilken betydelse det har för pedagogernas val och planering i undervisningen. Svaren kommer jag att presentera i min kommande C- uppsats som beräknas vara färdig i början av januari 2011. Jag kommer då att redovisa de svar som du som respondent givit. Själva intervjun tar ungefär en halv timme och alla som har svarat på intervjufrågorna kommer att behandlas anonymt.

Ni som respondent har möjligheten att hoppa över någon fråga om ni tycker det är jobbigt att svara.

Ni som respondent kommer att ha en viktig roll i mitt arbete och jag är väldigt tacksam över ert samarbete.

Om ni har några frågor så är ni välkomna att ta kontakt med mig.

samuli.sinkkonen@kotinet.com eller mobil ##### #### ###